

Irlanti

IRLANNIN HISTORIAA LYHYESTI

Irlannin saari jakautui jo varhaisessa historiassaan pieniin kuningaskuntiin, joita yleensä oli neljä tai viisi. Hallitsevat klaanit kilpailivat keskenään paikallisesti, erityisesti Irlannin Korkean Kuningaan asemasta, jota täytyi suojella asein. Vuonna 1169 normannikuningas Henry II kutsuttiin naapurisaarelta apuun ratkaisemaan tällaista kähämää. Tästä seurasi normannivalloitus, joka oli alku pitkälle ja usein traagiselle historialle näiden kahden saaren välillä. Aluksi anglonormannien vaikutusvalta rajoittui Irlannin kaakkoisosaan sekä rannikkokaupunkeihin. Lopulta saari kuitenkin jaettiin hallinnollisesti 32 kreivikuntaan, jotka muodostivat neljä maakuntaa, noudatellen suurin piirtein alkuperäistä jakoa kuningaskuntiin.

Uskonpuhdistuksen jälkeen Irlannin historiaan on paljolti vaikuttanut eurooppalainen vastakkainasettelu protestanttien ja katolisten välillä. Protestanttinen Englanti, suurvalta, halusi hallita ja kolonisoida katolisen Irlannin, missä se osin onnistuikin saaren pohjoisissa ja itäisissä osissa. Vuonna 1801 Irlannista tuli yhdistymisasetuksen (*the Act of Union*) kautta poliittisesti osa Iso-Britanniaa, ja samalla se joutui luopumaan omasta parlamentistaan, joka sillä oli ollut Brittiläisessä Imperiumissa. Hallintovalta toisin sanoen keskittyi Lontooseen.

Englantilaisvaltaa olivat aina höystäneet säännölliset kapinat, joita järjestivät mitä erilaisimmat ryhmät kukin omine pyrkimyksineen. Viimeisin näistä kapinoista oli Sinn Féinin nousu vuonna 1916, joka lopulta johti itsenäistymiseen. Vaikkakin Sinn Féinin aseellinen kapina epäonnistui sotilaallisesti, siitä tuli poliittinen menestys, joka suuressa osassa maata johti täydellistä itsenäisyyttä vaatineeseen liikkeeseen.

Vuoden 1918 yleisissä vaaleissa Sinn Féinin ehdokkaat ratsastivat itsenäisyysvaatimuksillaan valtaisaan vaalivoittoon ja saivat seitsemänkymmentäkolme seitsemästäkymmenestäyhdeksästä kansallismielisille ehdokkaille menneestä

paikasta. Englantilaista monarkiaa kannattaneet unionistit saivat 26 paikkaa, enimmäkseen saaren koillisosassa. Sinn Féinin 73 edustajaa kieltäytyivät kokoontumasta Westminsterin parlamentissa ja järjestivät itselleen oman parlamentin Dubliniin. Tämä parlamentti oli nimeltään Dáil Éireann¹, ja kokoontuessaan 21. tammikuuta 1919 se julisti Irlannin itsenäiseksi Yhdistyneistä Kuningaskunnista. Tästä tuloksena syntyi itsenäisyysota (*War of Independence*) Britanniaa vastaan.

Itsenäisyys sodan aikana asetus Irlannin hallituksesta (*the Government of Ireland Act*) säädettiin Lontoossa. Se antoi Irlannille paikallishallinto-oikeuden, ja saarelle perustettiin kaksi parlamenttia, yksi Dubliniin ja toinen Belfastiin. Pohjois-Irlannin parlamentti sai hallittavakseen kuusi yhdeksästä Ulsterin kreivikunnasta, eli ne kunnat, joissa unionistit olivat enemmistönä. Loput 26 kreivikuntaa tulivat hallittavaksi Dublinista käsin. Brittiläinen parlamentti kuitenkin piti itsellään yleisen hallinto-oikeuden ja lainsäädäntöoikeuden mm. valuutan kontrolloinnissa.

Toukokuussa 1921 Irlannissa pidettiin samanaikaisesti kahdet vaalit, kukin parlamentti omansa. Unionistit saivat suuren vaalivoiton hallitsemassaan kuudessa kreivikunnassa, ja Sinn Féin taas sai lähes täydellisen vallan saaren muissa osissa. Kuitenkin vain neljä (Dublinin yliopiston valitsemaa) unionistiedustajaa osallistui Dublinin parlamentin toimintaan Sinn Féinin boikotoidessa sitä. Tästä syystä hallitusasetuksessa määritelty Dublinin parlamentti ei itse asiassa koskaan kokoontunut, ja Pohjois-Irlannin ulkopuolista 26 kreivikuntaa hallittiin edelleen Lontoosta käsin.

Aselevosta sovittiin 8. heinäkuuta 1921 ja rauhansopimus allekirjoitettiin pitkien neuvottelujen jälkeen Lontoossa 6. joulukuuta samana vuonna. Sopimus takasi vallan näille 26 Pohjois-Irlannin ulkopuoliselle kreivikunnalle, jotka saivat nimekseen Saorstát Éireann (Irlannin vapaa osavaltio). Sopimus hyväksyttiin ja ratifioitiin

1. Dáil Éireann on Irlannin Tasavallan parlamentin nimi.

pienellä enemmistöllä Dáil Éireannissa 7. tammikuuta 1922. Tämän seurauksena syttyi sisällissota näiden 26 kreivikunnan välillä. Sodan osapuolina olivat rauhansopimuksen kannattajat ja ne, jotka halusivat yhdistyneen Irlannin eli täydellisen itsenäisyyden Yhdistyneistä Kuningaskunnista.

Irlannin vapaan osavaltion parlamentti otettiin käyttöön 6. joulukuuta 1922. Se oli lähes täysin riippumaton - nyt myös valuutan suhteen - Westminsterin brittihallituksesta. Pohjois-Irlannin parlamentilla oli kuitenkin vain paikallishallinto-oikeus, eikä sillä niin ollen ollut oikeutta päättää esim. alueen valuutasta.

Vuoden 1937 perustuslaissa 26 kreivikunnalle annettiin nimi Irlanti eli Éire. Maasta tuli muodollisesti tasavalta vuonna 1949.

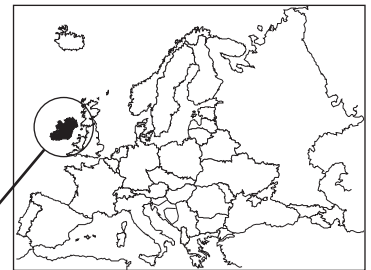
Itsenäisyytensä alusta alkaen Irlanti on ollut puolueeton maa. Toisessa maailmansodassakin Irlanti oli muodollisesti puolueeton, joskin silti liittoutuneiden asian kannalla, mistä syystä monet irlantilaiset niin Pohjois-Irlannista kuin Irlannin Tasavallastakin taistelivat brittien joukoissa. Irlanti liittyi EEC:hen vuonna 1973 yhdessä Iso-Britannian kanssa, ja on edelleenkin aktiivinen jäsen nykyisessä EU:ssa. Irlanti oli myös yksi euron perustajajäsenistä vuonna 1998.

IRLANTI

Suuressa kartassa näkyvät kaikki Irlannin 32 kreivikuntaa sekä jako Irlannin Tasavaltaan (aikaisemmin Irlannin vapaa osavaltio), joka muodostuu 26 kreivikunnasta, sekä Pohjois-Irlantiin, joka hallitsee kuutta Ulsterin läänin yhdeksästä kreivikunnasta.

Pienemmästä Irlannin kartasta näkyvät saaren neljä läänää, Connaught, Leinster, Munster ja Ulster.

Irlanti Euroopassa

Irlannin neljä läänää

